

LITTERAE APOSTOLICAE MOTU PROPRIO DATAE

MITIS ET MISERICORS IESUS

QUIBUS CANONES CODICIS CANONUM ECCLESiarUM
ORIENTALIUM DE CAUSIS AD MATRIMONII NULLITATEM
DECLARANDAM REFORMANTUR

FRANCISCUS

Mitis et misericors Iesus, Pastor et Iudex animarum nostrarum, Petro Apostolo eiusque Successoribus potestatem clavium concedidit ad opus iustitiae et veritatis in Ecclesia absolvendum. Quae suprema et universalis potestas, ligandi nempe ac solvendi his in terris, illam Ecclesiarum particularium Pastorum asserit, roborat et vindicat, cuius vi iidem sacrum ius et coram Domino officium habent in suos subditos iudicium faciendi. [1]

Veneratus Decessor Noster, sanctus Pontifex Ioannes Paulus II, cum *Codicem Canonum Ecclesiarum Orientalium* promulgavit, adnotatum voluit: «Ipsa inde ab exordiis codificationis canonicae orientalium Ecclesiarum constans Romanorum Pontificum voluntas duos Codices, alterum pro latina Ecclesia alterum pro Ecclesiis orientalibus catholicis, promulgandi, admodum manifesto ostendit velle eosdem servare id quod in Ecclesia, Deo providente, evenit, ut ipsa unico Spiritu congregata quasi duobus pulmonibus Orientis et Occidentis respiret atque uno corde quasi duos ventriculos habente in caritate Christi ardeat». [2]

Eundem ipsi persequentes sulcum, ratione vero habita peculiaris

APOŠTOLSKÝ LIST VYDANÝ VO FORME
MOTU PROPRIO (Z VLASTNÉHO ROZHODNUTIA)

MITIS ET MISERICORS IESUS

O REFORME KÁNONICKÉHO PROCESU V KAUZÁCH NA
VYHLÁSENIE NEPLATNOSTI MANŽELSTVA

PÁPEŽ FRANTIŠEK

Zhovievavý a milosrdný Ježiš, Pastier a Sudca našich duší, zveril apoštolovi Petrovi a jeho nástupcom moc kľúčov, aby vykonávali v Cirkvi dielo spravodlivosti a pravdy. Táto najvyššia a univerzálna moc zväzovať a rozväzovať tu na zemi potvrdzuje, posilňuje a zaisťuje moc pastierov partikulárnych cirkví, v sile ktorej majú biskupi posvätné právo a pred Pánom povinnosť súdiť svojich podriadených. [1]

Môj ctihodný predchodca svätý pápež Ján Pavol II. pri promulgovaní *Kódexu kánonov východných cirkví*, zdôraznil: „Táto nezmeniteľná vôľa rímskych biskupov, už od začatia kánonickej kodifikácie východných cirkví, promulgovať dva kódexy, jeden pre cirkev latinskú, druhý pre východné cirkvi, zreteľne naznačuje, že chceli zachovať to, čo sa v Cirkvi z Božej prozreteľnosti nachádza, aby zjednotená jedným Duchom dýchala akoby dvoma pľúcami Východu a Západu a planula v Kristovej láske akoby jedným srdcom s dvoma komorami.“ [2]

Pokračujúc po tejto ceste a vzhľadom na špecifické ekleziálne a

Ecclesiarum orientalium ecclesialis et disciplinariae ordinationis, statuimus distinctis Litteris *motu proprio* datis normas ferre ad innovandas in Codice Canonum Ecclesiarum Orientalium processuum matrimonialium disciplinas.

Labentibus saeculis Ecclesia in re matrimoniali, nitidior adeptam Christi verborum conscientiam, doctrinam sacri connubii vinculi indissolubilitatis profundius intellexit exposuitque, nullitatem matrimonialis consensus systema concinnavit atque processum iudicalem ad rem aptius ordinavit, ita ut ecclesiastica disciplina cum veritate fidei penitus comprehensa magis magisque cohaereret. Quae omnia facta semper sunt duce salutis animarum suprema lege.

In hoc prospectu, gravissimum est ministerium Episcopi, qui, iuxta Patrum orientalium doctrinam, iudex et medicus exstat, quoniam homo, peccato originali suisque culpis propriis sauciatus et prolapsus (*peptokós*), infirmus factus, paenitentiae pharmacis a Deo sanationem veniamque impetrat et cum Ecclesia reconciliatur. Episcopus etenim – a Sancto Spiritu *in exemplar locumque Christi (eis typon kai topon Christou)* constitutus – praeprimis divinae misericordiae minister est; idcirco potestatis iudicialis exercitium locus est praecipuus in quo, leges *oeconomiae* vel *acribiae* adhibens, ipse christifidelibus egentibus sanatricem misericordiam Domini impertitur.

Quidquid autem his Litteris statuimus, id fecimus vestigia utique prementes Decessorum Nostrorum, volentium causas nullitatis matrimonii via iudiciali pertractari, haud vero administrativa, non eo quod rei natura id imponat, sed potius postulatio urgeat veritatis sacri vinculi quammaxime tuendae: quod sane praestant ordinis iudiciarii cautiones.

disciplinárne usporiadanie východných (katolíckych) cirkví, rozhodol som sa samostatným listom daným *motu proprio* vydať normy pre novelizáciu priebehu manželských procesov v Kódexe kánonov východných cirkví.

Cirkev, nadobúdajúc čoraz jasnejšie pochopenie Kristových slov o veciach týkajúcich sa manželstva, v priebehu storočí hlbšie chápala a vysvetľovala náuku o nerozlučiteľnosti posvätného manželského zväzku, systematicky spracovávala otázku neplatnosti manželského súhlasu a vhodnejšie usporiadala súdny proces v tejto veci takým spôsobom, aby cirkevný poriadok čoraz viac zodpovedal hlbokému poznaniu pravdy viery. Všetko to sa vždy uskutočňovalo pod vedením najvyššieho zákona, ktorým je spása duší.

V tejto perspektíve je mimoriadne závažná služba biskupa, ktorý je podľa učenia východných otcov sudcom i lekárom, pretože človek, zranený a padlý (*peptokós*) prvotným (dedičným) hriechom i svojimi vlastnými previneniami, stal sa slabým, a liekom pokánia dostáva od Boha uzdravenie (a odpustenie) a je zmierený s Cirkvou. Biskup totiž – ustanovený mocou Ducha Svätého *ako obraz Krista a na jeho mieste (eis typon kai topon Christou)* – je predovšetkým služobníkom božieho milosrdenstva; je preto primárnym vykonávateľom súdnej moci, keď veriacim v Krista, ktorí to potrebujú, prináša uzdravujúce Božie milosrdenstvo, uplatňovaním zásad „ekonomie“ a „akribie“.

Čokoľvek som teda stanovil týmto *motu proprio*, učinil som kráčajúc po stopách mojich predchodcov, ktorí si želali, aby kauzy na vyhlásenie neplatnosti manželstva boli prerokúvané súdnou cestou, a nie administratívnou, a to nie preto, že to vyplýva z povahy veci, ale skôr preto, lebo si to vyžaduje naliehavá potreba čo najviac chrániť pravdu o posvätnom zväzku: zárukou toho je práve súdny poriadok.

Quaedam enitent fundamentalia criteria quae opus reformationis rexerunt.

Visum est, imprimis, non amplius requiri duplicem decisionem conformem pro matrimonii nullitate ut partes ad novas canonicas nuptias admittantur, sed sufficere certitudine moralem a primo iudice ad normam iuris adeptam.

Constitutio iudicis unici, clerici utique, in primo gradu Episcopi responsabilitati committitur, qui in pastoralis exercitio suae iudicialis potestatis caveat ne cuilibet laxismo indulgeatur.

Ut sane Concilii Vaticani II in quodam magni ponderis ambitu documentum ad effectum tandem ducatur, decretum est palam proferri ipsum Episcopum in sua Ecclesia, cuius pastor et caput constituitur, eo ipso esse inter christifideles sibi commissos iudicem. Exoptatur ergo ut in magnis sicut in parvis eparchiis ipse Episcopus signum offerat *conversionis* ecclesiarum structurarum, [3] neque munus iudicium in re matrimoniali curiae officiis prorsus delegatum relinquat. Idque speciatim valeat in processu breviori, qui ad dirimendos casus manifestioris nullitatis stabilitur.

Ordinario enim processu matrimoniali expeditiore reddito, efficta est quaedam processus brevioris species – praeter documentalem prout in praesentiarum vigentem –, in iis applicanda casibus in quibus accusata matrimonii nullitas pro se habet argumentorum peculiariter evidentium fulcimen. Nos tamen non latuit, in quantum discrimen ex breviato iudicio principium indissolubilitatis matrimonialis adduci possit; eum nimirum in finem volumus ipsum Episcopum in tali processu iudicem constitui, qui in fide et disciplina unitati catholicae cum Petro ob suum pastoris munus quam maxime cavet.

Celé reformné dielo sa riadilo niektorými základnými zásadami:

V prvom rade sa ukázalo vhodné nevyžadovať naďalej dvojité rozhodnutie potvrdzujúce neplatnosť manželstvo k tomu, aby stránky mohli uzavrieť nový kánonický sobáš, ale že k tomu postačuje morálna istota prvého sudcu dosiahnutá podľa noriem práva.

Zodpovednosti biskupa je zverené na prvom stupni ustanovenie samosudcu, ktorý je klerikom, pričom biskup musí bdiť na tým, aby sa pri pastoračnom vykonávaní jeho súdnej moci neskĺzlo do akéhokoľvek laxizmu.

Aby sa teda zaviedlo do praxe učenie Druhého vatikánskeho koncilu v jednej veľmi dôležitej oblasti, bolo stanovené ozrejmiť, že biskup, ktorý je ustanovený vo svojej cirkvi za pastiera a hlavu, je z tohto dôvodu sám osebe sudcom jemu zverených veriacich v Krista. Preto sa vyžaduje, aby vo veľkých ako aj v malých eparchiách sám biskup poskytol znak *obrátania* cirkevných štruktúr, [3] a aby nedelegoval úplne svoju súdnu moc vo veci manželských káz na úrady kúrie. To osobitne platí v skrátenej procese, ktorý je zavedený na rozsúdenie tých prípadov, keď je neplatnosť manželstva zrejmalá.

Aby sa urýchlil manželský proces, je ďalej ustanovená forma skrátenej procesu – ako doplnenie k doteraz platnému dokladovému procesu – ktorý sa má uplatňovať v prípadoch, v ktorých sa žalovaná neplatnosť manželstva opiera o zvlášť zrejme dôvody. Neuniká mi však, že skrátenej súdny proces môže ohroziť princíp nerozlučiteľnosti manželstva; práve preto si želim, aby v takomto procese bol za sudcu ustanovený sám biskup, ktorý z moci svojho pastoračného úradu je spolu s Petrom najvyšším ručiteľom jednoty v katolíckej viere a disciplíne.

Appellatio ad Sedem Metropolitanam, utpote ad munus provinciae ecclesiasticae capitale, per saecula stabile, insigne est primigeniae synodalitatis in Ecclesiis orientalibus speciei, ideoque sustinenda fovendaque est.

Orientalium Ecclesiarum Synodi, quas potissimum urgere debet apostolicus zelus in fidelibus pertingendis dispersis, officium praefatae *conversionis* participandae persentiant, et sartum tectumque servent Episcoporum ius potestatem iudicalem in sua particulari Ecclesia ordinandi. Proximitatis inter iudicem et christifideles restauratio exitum non sortietur enim, nisi ex Synodis singulis Episcopis stimulus una simul cum auxilio veniat ad reformationem matrimonialis processus adimplendam.

Una cum iudicis proximitate curent pro posse Synodi, salva iusta et honesta mercede tribunalium operatorum, ut processuum gratuitati caveatur et Ecclesia, generosam matrem se ostendens fidelibus, in re tam arcte animarum saluti cohaerente manifestet Christi gratuitum amorem quo salvi omnes facti sumus.

Appellationem ad Apostolicae Sedis Tribunal ordinarium, seu Rotam Romanam, utique servari oportet, antiquissimo spectato iure, ita ut vinculum inter Petri Sedem et Ecclesias particulares confirmetur, cauto tamen in eiusdem appellationis disciplina ut quilibet cohibeatur iuris abusus, neque quid salus animarum detrimenti capiat.

Rotae Romanae, autem, lex propria quam primum regulis reformati processus, quatenus opus sit, adaequabitur.

Je vhodné obnoviť odvolanie na metropolitnú stolicu, ktorá ako hlavný úrad cirkevnej provincie, ustanovený po stáročia, je vo východných cirkvách rozlišovacím znakom od prvopočiatku existujúcej formy synodality, ktorú treba udržiavať a podporovať.

Synody východných cirkví, ktoré má poháňať predovšetkým apoštolská horlivosť k tomu, aby zhromaždili roztratených veriacich v Krista, majú silne vnímať povinnosť podieľať sa na spomínanom *obrátení* (cirkevných štruktúr), a úplne rešpektovať právo biskupov usporiadať vo svojej partikulárnej cirkvi vykonávanie súdnej moci. Obnova blízkosti medzi sudcom a veriacimi v Krista však nebude úspešná, ak synody nebudú podnecovať jednotlivých biskupov a pomáhať im uviesť do praxe reformu manželského procesu.

Synody nech sa postarajú, aby okrem realizácie čo najväčšej blízkosti medzi kuriálnym sudcom a veriacimi, bola pri zachovaní spravodlivej a náležitej odmeny pracovníkov cirkevných tribunálov, podľa možnosti zabezpečená bezplatnosť procesov. Takto sa Cirkve prejaví voči veriacim ako štedrá matka práve v oblasti, ktorá je tak blízko spojená so spásou duší, a ukáže Kristovu nezištnú lásku, ktorou nás všetkých spasil.

Napokon je vhodné, aby sa v súlade so starobylým právnym princípom i naďalej zachovala možnosť odvolania na riadny tribunál Apoštolskej stolice, čiže Rímsku rotu, a tým bolo posilnené puto medzi Petrovou stolicou a partikulárnymi cirkvami. Tieto odvolania majú byť usporiadané tak, aby sa vylúčilo akékoľvek zneužitie práva, a aby nebola ohrozená spása duší.

Vlastný zákon Rímskej Roty bude, podľa potreby, čo najskôr prispôsobený zásadám reformovaného procesu.

Quibus omnibus mature consideratis, decernimus ac statuimus Tituli XXVI Codicis Canonum Ecclesiarum Orientalium, Caput I, Art. I De causis ad matrimonii nullitatem declarandam (cann. 1357-1377), inde a die VIII mensis Decembris anni MMXV, integre substitui prout sequitur:

[1] Cf. Concilium Oecumenicum Vaticanum II, Const. dogm. *Lumen Gentium*, n. 27.

[2] Ioannes Paulus II, Const. ap. *Sacri canones*, diei 18 octobris 1990, Prooemium, *AAS* 82 [1990], p. 1037.

[3] Cf. Franciscus, Adhort. apost. *Evangelii gaudium*, n. 27, in *AAS* 105 (2013), p. 1031.

1.º De foro competenti et de tribunalibus

Can. 1357 § 1. Quaelibet causa matrimonialis baptizati iure proprio ad Ecclesiam spectat.

§ 2. Firmis, ubi vigent, Statutis personalibus causae de effectibus mere civilibus matrimonii, si principaliter aguntur, pertinent ad iudicem civilem, sed, si incidenter et accessorie, possunt etiam a iudice ecclesiastico ex propria auctoritate cognosci ac definiri.

Can. 1358. In causis de matrimonii nullitate, quae non sunt Sedi Apostolicae reservatae, competentia sunt:
1º tribunal loci in quo matrimonium celebratum est;
2º tribunal loci ubi alterutra vel utraque pars domicilium vel quasi-domicilium habet;

Po zrelom uvážení všetkých týchto uvedených záležitostí nariadujem a stanovujem, že Titul XXVI Kódexu kánonov východných cirkví, Kapitola I, článok 1. – Kauzy na vyhlásenie neplatnosti manželstva (kán. 1357 – 1377) je od 8. decembra 2015 v celku nahradený tým, čo nasleduje:

[1] Porov. DRUHÝ VATIKÁNSKY KONCIL, dogmatická konštitúcia *Lumen gentium*, 27.

[2] Ioannes Paulus JÁN PAVOL II., Apoštolská konštitúcia *Sacri canones*, 18. októbra 1990, Úvod, *AAS* 82, [1990], s.1037.

[3] Porov. FRANTIŠEK, Apoštolská exhortácia *Evangelii gaudium*, 27, in *AAS* 105 (2013), s.1031 Franciscus, Adhort. apost. *Evangelii gaudium*, n. 27, in *AAS* 105 (2013), p. 1031.

1º Kompetentné fórum a tribunály

Kán. 1357 § 1 – Každá manželská kauza pokrstených patrí na základe vlastného práva Cirkvi.

§ 2. Mocou osobných štatútov, tam kde sú, kauzy najmä o civilných účinkoch manželstva, ak sa pojednávajú ako hlavné, patria civilnému sudcovi, ale ak sa pojednávajú ako vedľajšie a dodatočné, môžu byť na základe vlastnej autority preskúmané a rozhodnuté cirkevným sudcom.

Kán. 1358. V kauzách o neplatnosti manželstva, ktoré nie sú vyhradené Apoštolskej stolici, je kompetentný:
1º tribunál miesta, kde bolo manželstvo uzavreté;
2º tribunál miesta, kde má jedna alebo obidve stránky trvalé alebo prechodné bydlisko;

3° tribunal loci ubi de facto colligendae sunt pleraeque probationes.

Can. 1359 § 1. In unaquaque eparchia iudex primi gradus pro causis nullitatis matrimonii iure expresse non exceptis est Episcopus eparchialis, qui iudiciale potestatem exercere potest per se ipse vel per alios, ad normam iuris.

§ 2. Episcopus pro sua eparchia tribunal eparchiale constituat pro causis nullitatis matrimonii, salva facultate ipsius Episcopi accedendi ad aliud eparchiale vel pro pluribus eparchiis vicinibus tribunal.

§ 3. Causae de matrimonii nullitate collegio trium iudicum reservantur. Eidem praesesse debet iudex clericus, reliqui iudices etiam alii christifideles esse possunt.

§ 4. Episcopus Moderator, si tribunal collegiale constitui nequeat in eparchia vel in viciniore tribunali ad normam § 2 electo, causas unico iudici clerico committat qui, ubi fieri possit, duos assessores probatae vitae, peritos in scientiis iuridicis vel humanis, ab Episcopo ad hoc munus approbatos, sibi asciscat; eidem iudici unico, nisi aliud constet, ea competunt quae collegio, praesidi vel ponenti tribuuntur.

§ 5. Tribunal secundae instantiae ad validitatem semper collegiale esse debet, iuxta praescriptum praecedentis § 3.

§ 6. A tribunali primi gradus appellatur ad tribunal metropolitanum secundi gradus, salvis praescriptis cann. 1064 et 1067, § 5.

3° tribunál miesta, na ktorom treba v skutočnosti zhromaždiť väčšinu dôkazov.

Kán. 1359 § 1. V každej eparchii je pre kauzy neplatnosti manželstva, ak právo vyslovene neuvádza výnimku, sudcom prvého stupňa eparchiálny biskup, ktorý môže vykonávať súdnu moc osobne, alebo prostredníctvom iných, podľa normy práva.

§ 2. Biskup má ustanoviť pre svoju eparchiu eparchiálny tribunál pre kauzy neplatnosti manželstva, pričom mu zostáva zachovaná možnosť (fakulta) zveriť kauzy inému blízkeému tribunálu, či už eparchiálnemu alebo ustanovenému pre viaceré eparchie.

§ 3. Kauzy o neplatnosti manželstva sú vyhradené kolégiu zloženému z troch sudcov. Kolégiu musí predsedáť sudca klerik, ostatní sudcovia môžu byť aj v Krista veriacimi laikmi.

§ 4. Ak nie je možné zostaviť v eparchii alebo na blízkom cirkevnom súde vybranom podľa § 2 kolégiový tribunál, biskup moderátor zverí kauzu samosudcovi klerikovi, ktorý ak je to možné, si priberie dvoch prísediacich (assessores) vyznačujúcich sa bezúhonným životom, odborníkov v právnych alebo humanitných vedách, schválených pre túto úlohu biskupom; tomuto samosudcovi prináležia, ak nevyplýva niečo iné, všetky kompetencie prislúchajúce kolégiovému tribunálu, predsedovi alebo sudcovi spravodajcovi (ponens).

§ 5. Tribunál druhého stupňa musí byť k platnosti vždy kolégiovým tribunálom, v súlade s ustanovením predchádzajúceho § 3.

§ 6. Z tribunálu prvého stupňa sa podáva odvolanie na metropolitný tribunál druhého stupňa, pri zachovaní ustanovení kánonov 1064 a 1067, § 5.

2.º De iure impugnandi matrimonium

Can. 1360 § 1. Habiles sunt ad matrimonium impugnandum:

1º coniuges;

2º promotor iustitiae, si nullitas iam divulgata est et matrimonium convalidari non potest aut non expedit.

§ 2. Matrimonium, quod utroque coniuge vivente non est accusatum, post mortem alterutrius vel utriusque coniugis accusari non potest, nisi quaestio de validitate est praeiudicialis ad aliam controversiam sive in foro ecclesiastico sive in foro civili solvendam.

§ 3. Si vero coniux moritur pendente causa, servetur can. 1199.

3.º De causae introductione et instructione

Can. 1361. Iudex, antequam causam acceptet, certior fieri debet matrimonium irreparabiliter pessum ivisse, ita ut coniugalis convictus restitui nequeat.

Can. 1362 § 1. Recepto libello, Vicarius iudicialis si aestimet eum aliquo fundamento niti, eum admittat et, decreto ad calcem ipsius libelli apposito, praecipiat ut exemplar notificetur defensori vinculi et, nisi libellus ab utraque parte subscriptus fuerit, parti conventae, eidem dato termino quindecim dierum ad suam mentem de petitione aperiendam.

§ 2. Praefato termino transacto, altera parte, si et quatenus, iterum monita ad suam mentem ostendendam, audito vinculi defensore, Vicarius iudicialis suo decreto dubii formulam determinet et decernat

2. Právo napadnúť manželstvo

Kán. 1360 – § 1. Napadnúť manželstvo sú spôsobilí:

1º manželia;

2º promótor spravodlivosti, keď sa neplatnosť stala už známou a manželstvo nemožno konvalidovať alebo ak to nie je užitočné.

§ 2. Manželstvo, ktoré za života obidvoch manželov nebolo žalované, po smrti jedného z nich alebo obidvoch nemožno žalovať, ak otázka týkajúca sa platnosti nie je prejudiciálna na rozriešenie inej kontroverzie buď na kánonickom, alebo na občianskom fóre.

§ 3. Ale ak jeden z manželov zomrie, kým kauza prebieha, má sa zachovať kán. 1199.

3. Uvedenie kauzy a jej prešetrenie

Kán. 1361 – Sudca, skôr ako kauzu prijme, musí mať istotu, že manželstvo sa nenapraviteľne rozpadlo, pričom nie je možné obnoviť manželské spolužitie.

Kán. 1362 – § 1. Súdny vikár po doručení žaloby, ak uváži, že má nejaký právny základ, ju akceptuje a rozhodnutím (dekrétom) priloženým k žalobe nariadi, aby kópia žaloby bola doručená obhajcovi zväzku a –, ak žaloba nie je podpísaná obidvoma stránkami – aj stránke nežalujúcej a stanoví lehotu 15 dní na vyjadrenie stanoviska k žalobe.

§ 2. Po uplynutí uvedenej lehoty a – ak to uznal za vhodné – po znovunapomenutí druhej stránky, aby vyjadrila svoje stanovisko a tiež po vypočutí obhajcu zväzku, súdny vikár svojím dekrétom určí znenie

utrum causa processu ordinario an processu brevior ad mentem can. 1369-1373 pertractanda sit. Quod decretum partibus et vinculi defensori statim notificetur.

§ 3. Si causa ordinario processu tractanda est, Vicarius iudicialis, eodem decreto, constitutionem iudicum collegii vel iudicis unici cum duobus assessoribus iuxta can. 1359, § 4 disponat.

§ 4. Si autem processus brevior statutus est, Vicarius iudicialis agat ad normam can. 1371.

§ 5. Formula dubii non tantum quaerat, num constet de nullitate matrimonii in casu, sed definire debet, quo capite vel quibus capitibus validitas matrimonii impugnetur.

Can. 1363 § 1. Defensori vinculi, partium patronis et, si in iudicio est, etiam promotori iustitiae ius est:

1° interrogationi partium, testium et peritorum adesse salvo can. 1240;

2° acta iudicialia, etsi nondum publicata, invisere et documenta a partibus producta recognoscere.

§ 2. Interrogationi, de qua in § 1, n. 1, partes assistere non possunt.

Can. 1364 § 1. In causis de matrimonii nullitate, confessio iudicialis et partium declarationes, testibus de ipsarum partium credibilitate sustentae, vim plenae probationis habere possunt, a iudice aestimandam perpensis omnibus indiciis et adminiculis, nisi alia accedant elementa quae eas infirment.

predmetu sporu a stanoví, či sa v kauze bude postupovať riadnym procesom alebo skráteným procesom podľa noriem kánonov 1369 - 1373. Tento dekrét sa bezodkladne oznámi stránkam a obhajcovi zväzku.

§ 3. Ak má byť kauza prerokovaná riadnym procesom, súdny vikár tým istým dekrétom ustanoví kolégium sudcov alebo samosudcu s dvoma prísediacimi (assessores) podľa kán. 1359 § 4.

§ 4. Ak je rozhodnuté, že kauza sa bude prerokúvať skráteným procesom, súdny vikár postupuje podľa noriem kán. 1371.

§ 5. V znení pochybnosti sa treba nielen pýtať na to, či sa v danom prípade preukázala neplatnosť manželstva, ale sa musí aj definovať, z akého titulu alebo z akých titulov je napadnutá platnosť manželstva.

Kán. 1363 – § 1. Obhajca zväzku, patróni stránok a tiež promótor spravodlivosti, ak je účastníkom súdneho konania, majú právo:

1. byť prítomní pri vypočúvaní stránok, svedkov a znalcov, pri zachovaní kán. 1240;

2. nahliadať do súdnych spisov, aj zatiaľ nezverejnených, a preskúmať dokumenty predložené stránkami.

§ 2. Stránky nemôžu byť prítomné pri vypočúvaní, o ktorom sa hovorí v § 1, bod 1.

Kán. 1364 – § 1. V kauzách o neplatnosti manželstva môžu mať súdne priznania a vyhlásenia stránok, podpreté prípadnými svedectvami (svedkami) o ich dôveryhodnosti, hodnotu plného dôkazu, ak to sudca uzná berúc do úvahy všetky indície a nepriame dôkazy (adminicula), pokiaľ sa nevyskytnú iné prvky, ktoré by to spochybnili.

§ 2. In iisdem causis, depositio unius testis plenam fidem facere potest, si agatur de teste qualificato qui deponat de rebus ex officio gestis, aut rerum et personarum adiuncta id suadeant.

§ 3. In causis de impotentia vel de defectu consensus propter mentis morbum vel anomaliam naturae psychicae iudex unius periti vel plurium opera utatur, nisi ex adiunctis inutilis evidenter apparet; in ceteris causis servetur can. 1255.

§ 4. Si in instructione causae dubium valde probabile emerit de non secuta matrimonii consummatione, tribunal potest, auditis partibus, causam de nullitate matrimonii suspendere et instructionem complere ad obtinendam solutionem matrimonii sacramentalis non consummati; deinde acta ad Sedem Apostolicam mittat una cum petitione huius solutionis ab alterutro vel utroque coniuge facta et cum voto tribunalis et Episcopi eparchialis.

4.º De sententia, de eiusdem impugnationibus et executione

Can. 1365. Sententia, quae matrimonii nullitatem primum declaravit, elapsis terminis a cann. 1311-1314 ordinatis, fit executiva.

Can. 1366 § 1. Integrum manet parti, quae se gravatam putet, itemque promotori iustitiae et defensori vinculi querelam nullitatis sententiae vel appellationem contra eandem sententiam interponere ad mentem cann. 1302-1321.

§ 2. V tých istých kauzách, aj výpoveď jedného svedka môže mať hodnotu plného dôkazu, ak ide o kvalifikovaného svedka, ktorý vypovedá z moci svojho úradu, alebo tomu nasvedčujú vecné a osobné okolnosti.

§ 3. Sudca má v kauzách o impotencii alebo nedostatku súhlasu z dôvodu choromyselnosti (mentálnej choroby) alebo psychickej poruchy využiť pomoc jedného alebo viacerých znalcov, ak sa to z okolností zjavne neukáže ako zbytočné; v ostatných kauzách sa má zachovať kán. 1255.

§ 4. Keď pri vyšetrowaní kauzy vznikne veľmi pravdepodobná pochybnosť o neužívaní (dokonaní) manželstva, tribunal môže po vypočutí stránok kauzu o neplatnosti pozastaviť a vyšetrowanie doplniť na dosiahnutie rozviazania nedokonaného sviatostného manželstva; potom má poslať akty Apoštolskej stolici spolu so žiadosťou o rozviazanie, podanou jedným alebo druhým, alebo obidvoma manželmi a s vyjadrením tribunalu a eparchiálneho biskupa.

4. Rozsudok, jeho napadnutie a vykonateľnosť (vykonanie)

Kán. 1365 Rozsudok, ktorým sa po prvý raz vyhlásila neplatnosť manželstva, sa po uplynutí lehôt stanovených v kánonoch 1311-1314, stáva vykonateľným.

Kán. 1366 – § 1. Stránka, ktorá sa cíti poškodená, a rovnako aj promotor (ochranca) spravodlivosti a obhajca zväzku majú plné právo navrhnúť neplatnosť rozsudku alebo odvolať sa proti rozsudku v súlade s kán. 1302-1321.

§ 2. Terminis iure statutis ad appellationem eiusque prosecutionem elapsis atque actis iudicialibus a tribunali superioris gradus receptis, constituatur collegium iudicum, designetur vinculi defensor et partes moneantur ut animadversiones, intra terminum praestitutum, proponant; quo termino transacto, si appellatio mere dilatoria evidenter appareat, tribunal collegiale, suo decreto, sententiam prioris gradus confirmet.

§ 3. Si appellatio admissa est, eodem modo quo in primo gradu, congrua congruis referendo, procedendum est.

§ 4. Si in gradu appellationis novum nullitatis matrimonii caput affertur, tribunal potest illud tamquam in primo gradu iudicii admittere et de illo iudicare.

Can. 1367. Si sententia executiva prolata sit, potest quovis tempore ad tribunal tertii gradus pro nova causae propositione ad normam can. 1325, novis iisque gravibus probationibus vel argumentis intra peremptorium terminum triginta dierum a proposita impugnatione allatis.

Can. 1368 § 1. Postquam sententia, quae matrimonii nullitatem declaraverit, facta est executiva, partes quarum matrimonium declaratum est nullum, possunt novum matrimonium celebrare, nisi vetito ipsi sententiae apposito vel ab Hierarcha loci statuto id prohibeatur.

§ 2. Statim ac sententia facta est executiva, Vicarius iudicialis debet eandem notificare Hierarchae loci, ubi matrimonium celebratum est; hic Hierarcha vero curare debet, ut quam primum de declarata nullitate matrimonii et de vetitis forte statutis in libris matrimoniorum et

§ 2. Po uplynutí zákonom stanovenej lehoty na podanie odvolania a jeho uplatnení a po tom, ako tribunál vyššieho stupňa obdržal súdne spisy, sa ustanoví kolégium sudcov (súdne kolégium), určí sa obhajca zväzku a stránky sú vyzvané, aby predložili svoje pripomienky v stanovenej lehote. Po jej uplynutí, ak je zrejmé, že odvolanie má iba naťahovať čas (spôsobiť prieťahy konania), kolégiový tribunál potvrdí svojím dekrétom rozsudok prvého stupňa.

§ 3. Ak bolo odvolanie prijaté, musí sa postupovať takým istým spôsobom ako na prvom stupni, s náležitými úpravami.

§ 4. Ak sa na odvolacom stupni predloží nový titul (dôvod) neplatnosti manželstva, tribunál ho môže ako na prvom stupni pripustiť a rozhodnúť o ňom.

Kán. 1367 Keď bol vydaný vykonateľný rozsudok, je možné kedykoľvek podať na tribunál tretieho stupňa žiadosť o nové prerokovanie kauzy podľa normy kán. 1325 a dodať nové a závažné dôkazy alebo argumenty (dôvody), a to v lehote do tridsiatich dní od podania nového návrhu.

Kán. 1368 – § 1. Keď sa rozsudok, ktorým sa vyhlásila neplatnosť manželstva, stal vykonateľným, tí, ktorých manželstvo bolo vyhlásené za neplatné, môžu sláviť (uzavrieť) nové manželstvo, ak im v tom nebráni zákaz, pripojený k samému rozsudku alebo stanovený miestnym hierarchom.

§ 2. Súdny vikár musí rozsudok, hneď ako sa stal vykonateľným, oznámiť hierarchovi miesta, kde bolo manželstvo slávené; tento hierarcha sa však musí postarať, aby sa v knihách (matrike) manželstiev a pokrstených čo najskôr urobil záznam o vyhlásenej

baptizatorum mentio fiat.

5.º De processu matrimoniali breviori coram Episcopo

Can. 1369. Ipsi Episcopo eparchiali competit iudicare causas de matrimonii nullitate processu breviori quoties:

1º petitio ab utroque coniuge vel ab alterutro, altero consentiente, proponatur;

2º recurrant rerum personarumque adiuncta, testimoniis vel instrumentis suffulta, quae accuratorem disquisitionem aut investigationem non exigant, et nullitatem manifestam reddant.

Can. 1370. Libellus quo processus brevior introducitur, praeter ea quae in can. 1187 recensentur, debet:

1º facta quibus petitio innititur, breviter, integre et perspicue exponere;

2º probationes, quae statim a iudice colligi possint, indicare;

3º documenta quibus petitio innititur in adnexo exhibere.

Can. 1371. Vicarius iudicialis, eodem decreto quo dubii formulam determinat, instructore et assessore nominatis, ad sessionem non ultra triginta dies iuxta can. 1372 celebrandam omnes citet qui in ea interesse debent.

Can. 1372. Instructor una sessione, quatenus fieri possit, probationes colligat et terminum quindecim dierum statuatur ad animadversiones pro vinculo et defensiones pro partibus, si quae habeantur, exhibendas.

Can. 1373 § 1. Actis receptis, Episcopus eparchialis, collatis consiliis cum instructore et assessore, perpensisque animadversionibus defensoris vinculi et, si quae habeantur, defensionibus partium, si

neplatnosti manželstva a o prípadne stanovených zákazoch.

5. Skrátený manželský proces pred biskupom

Kán. 1369 Samotnému eparchiálemu biskupovi prislúcha súdiť kauzy o neplatnosti manželstva skráteným procesom vždy, keď:

1. žiadosť podajú obidvaja manželia alebo jeden z nich so súhlasom druhého;

2. sa vyskytnú vecné a osobné okolnosti, podopreté svedectvami alebo dokumentmi, ktoré nevyžadujú ďalšie skúmanie alebo vyšetrovanie a ktoré preukazujú zjavnú neplatnosť.

Kán. 1370 Žaloba, ktorou sa začína skrátený proces, okrem náležitostí uvedených v kán. 1187, musí:

1. krátko, úplne a jasne uviesť skutočnosti, na ktorých sa zakladá žiadosť;

2. obsahovať dôkazy, ktoré môže sudca bezprostredne zhromaždiť;

3. predložiť v prílohe dokumenty, na ktorých sa zakladá žiadosť.

Kán. 1371 Súdny vikár v tom istom dekrete, ktorým určí predmet sporu, vymenuje spravodajcu (inštruktora) a prísediaceho (assessora) a predvolá na zasadanie, ktoré sa má konať podľa normy kán. 1372 do tridsiatich dní, všetkých, ktorí sa na ňom majú zúčastniť.

Kán. 1372 Spravodajca (inštruktor) zhromaždí dôkazy pokiaľ možno na jedinom zasadaní a stanoví lehotu pätnástich dní, aby, ak existujú, boli predložené pripomienky v prospech platnosti zväzku a obhajoby stránok.

Kán. 1373 – § 1. Eparchiálny biskup po obdržaní spisov a po konzultácii so spravodajcom (inštruktorom) a prísediacim (assessorom), preskúma vyjadrenie obhajcu zväzku a obhajoby strán, ak boli

morem certitudinem de matrimonii nullitate adipiscitur, sententiam ferat. Secus causam ad ordinarium tramitem remittat.

§ 2. Integer sententiae textus, motivis expressis, quam citius, partibus notificetur.

§ 3. Adversus sententiam Episcopi appellatio datur ad Metropolitam vel ad Rotam Romanam; si autem sententia ab ipso Metropolita aliove Episcopo eparchiali qui auctoritatem superiorem infra Romanum Pontificem non habet lata sit, appellatio datur ad Episcopum ab eodem stabiliter selectum, consulto Patriarcha vel Hierarcha de quo in can. 175.

§ 4. Si appellatio mere dilatoria evidenter appareat, Metropolita vel Episcopus de quo in § 3, vel Decanus Rotae Romanae, eam a limine decreto suo reiciat; si autem admissa fuerit, causa ad ordinarium tramitem in altero gradu remittatur.

6.º De processu documentalibus

Can. 1374. Recepta petitione ad normam can. 1362 proposita, Episcopus eparchialis vel Vicarius iudicialis vel Iudex designatus potest, praetermissis sollemnitatibus ordinarii processus sed citatis partibus et cum interventu defensoris vinculi, matrimonii nullitatem sententia declarare, si ex documento, quod nulli contradictioni vel exceptioni sit obnoxium, certo constet de existentia impedimenti dirimentis vel de defectu legitima formae, dummodo pari certitudine pateat dispensationem datam non esse, aut de defectu validi mandati procuratoris.

predložené, a ak dosiahol morálnu istotu o neplatnosti manželstva, vynesie rozsudok. V opačnom prípade vráti kauzu späť na riadny proces.

§ 2. Celý text rozsudku s odôvodnením sa čo najskôr oznámi stránkam.

§ 3. Proti rozsudku biskupa sa podáva odvolanie k metropolitovi alebo na Rímsku rotu; ak však bol rozsudok vynesý metropolitom alebo iným eparchiálnym biskupom, ktorý nad sebou nemá vyššiu autoritu než rímskeho pápeža, podáva sa odvolanie biskupovi trvale vybranému ním samým, a to po konzultácii s patriarchom alebo hierarchom určeným podľa kán. 175.

§ 4. Ak sa javí odvolanie ako zjavné naťahovanie procesu, metropolita alebo biskup, o ktorom hovorí § 3, alebo dekan Rímskej roty, ho hneď na začiatku svojím dekrétom odmietne; ak však bolo odvolanie prijaté, kauza je odovzdaná na riadne skúmanie na druhom (vyššom) stupni.

6. Dokladový proces

Kán. 1374 – § 1. Eparchiálny biskup alebo súdny vikár alebo určený sudca po pripustení žiadosti podanej v súlade s kán. 1362 môže, po vynechaní náležitostí riadneho procesu, ale po predvolaní stránok a za účasti obhajcu zväzku, rozsudkom vyhlásiť neplatnosť manželstva, ak z dokladu, ktorý nepodlieha nijakému protirečeniu ani námietke, je s istotou preukázaná existencia zneplatňujúcej prekážky alebo nedostatok v právom predpísanej forme slávania manželstva, len keď je s rovnakou istotou zjavné, že dišpenz nebol daný, alebo že zástupca nemal platný mandát.

Can. 1375 § 1. A sententia, de qua in can. 1374, defensor vinculi, si prudenter existimat, vel vitia vel dispensationis defectum non esse certa, appellare debet ad iudicem tribunalis secundi gradus, ad quem acta sunt mittenda quique scripto certior faciendus est agi de processu documentali.

§ 2. Integrum manet parti, quae se gravatam putet, ius appellandi.

Can. 1376. Iudex tribunalis secundi gradus cum interventu defensoris vinculi et auditis partibus decernat, utrum sententia sit confirmanda an potius procedendum in causa sit ad ordinariam normam iuris; quo in casu eam remittit ad tribunal primi gradus.

7.º Normae generales

Can. 1377 § 1. In sententia partes moneantur de obligationibus moralibus vel etiam civilibus, quibus forte tenentur, altera erga alteram et erga filios ad debitam sustentationem et educationem praestandas.

§ 2. Causae ad matrimonii nullitatem declarandam non possunt iudicio contentioso summario, de quo in cann. 1343-1356, tractari.

§ 3. In ceteris, quae ad rationem procedendi attinent, applicandi sunt, nisi rei natura obstat, canones de iudiciis in genere et de iudicio contentioso ordinario servatis normis specialibus de causis, quae ad bonum publicum spectant.

* * *

Dispositio can. 1365 applicabitur sententiis matrimonii nullitatem declarantibus publicatis inde a die quo hae Litterae vim obligandi sortientur.

Kán. 1375 – § 1. Ak sa obhajca zväzku rozumne domnieva, že nedostatky, o ktorých sa hovorí v kán. 1374, alebo nejestvovanie dišpenzu nie sú isté, musí sa proti tomuto vyhláseniu odvolať na sudcu tribunálu druhého stupňa, ktorému treba poslať akty a písomne ho upozorniť, že ide o dokladový proces.

§ 2. Stránke, ktorá sa domnieva, že je poškodená, zostáva nedotknuté právo sa odvolať.

Kán. 1376 – Sudca tribunálu druhého stupňa za účasti obhajcu zväzku a po vypočutí stránok tým istým spôsobom rozhodne, či rozsudok treba potvrdiť alebo skôr treba v kauze postupovať podľa riadnych právnych noriem; v tom prípade kauzu vráti tribunálu prvého stupňa.

7. Všeobecné normy

Kán. 1377 – § 1. V rozsudku sa stránky majú upozorniť na mravné alebo aj občianske záväzky, ktorými sú azda zaviazané jedna voči druhej a voči deťom z hľadiska ich materiálneho zabezpečenia a výchovy.

§ 2. Kauzy na vyhlásenie neplatnosti manželstva nemôžu byť prerokúvané sumárnym sporovým procesom, o ktorom sa hovorí v kánonoch 1343- 1356.

§ 3. V ostatných veciach, ktoré sa týkajú spôsobu postupu, treba uplatniť, ak tomu nebráni povaha veci, kánony o súdnych konaniach vo všeobecnosti a o riadnom sporovom súdnom konaní, pri zachovaní osobitných noriem, týkajúcich sa káuz, ktoré sa vzťahujú na verejné dobro.

* * *

Nariadenie kán. 1365 sa vzťahuje na rozsudky vyhlasujúce neplatnosť manželstva zverejnené odo dňa, kedy tento List (*motu proprio*) nadobudne účinnosť.

Praesentibus adnectitur ratio procedendi, quam duximus ad rectam accuratamque renovatae legis applicationem necessariam, studiose ad fovendum bonum fidelium servanda.

Quae igitur a Nobis his Litteris decreta sunt, ea omnia rata ac firma esse iubemus, contrariis quibusvis, etiam specialissima mentione dignis, non obstantibus.

Gloriosae et benedictae semper Virginis Mariae, quae «Theotokos» verissime vocatur et universalis Ecclesiae eminent Mater misericordiae praecelsa, et beatorum Apostolorum Petri et Pauli intercessioni actuosam executionem novi matrimonialis processus fidenter committimus.

Datum Romae, apud S. Petrum, die XV mensis Augusti, in Assumptione Beatae Mariae Virginis, anno MMXV, Pontificatus Nostri tertio.

Franciscus

K tomuto dokumentu sú pripojené procedurálne zásady, ktoré som považoval za potrebné, pre správne a presné uplatňovanie novelizovaného zákona, aby sa starostlivo zachovávali pre dobro veriacich.

To, čo som stanovil týmto Listom (*motu proprio*), nariaďujem, aby bolo platné a účinné aj vtedy, ak by niečo týmto normám odporovalo, i keby si to zasluhovalo osobitnú zmienku.

S dôverou zverujem príhovoru slávnej a požehnanej Márii vždy Panne, ktorá sa v plnej pravde nazýva „Theotokos“, a ktorá žiari ako Matka Milosrdenstva, i svätých apoštolov Petra a Pavla, plodné vykonávanie nového manželského procesu.

Dané v Ríme, pri svätom Petrovi 15. augusta, na sviatok Nanebovzatia Panny Márie, v roku 2015, v treťom roku môjho pontifikátu

František

Ratio procedendi in causis ad matrimonii nullitatem declarandam

III Coetus Generalis Extraordinarius Synodi Episcoporum mense octobri anni 2014 habitus difficultatem fidelium adeundi Ecclesiae tribunalia perspexit. Quoniam vero Episcopus, sicut bonus Pastor, subditos suos speciali cura pastoralis egentes obire tenetur, una cum definitis normis ad processus matrimonialis applicationem, visum est, pro comperta habita Petri Successoris Episcoporumque conspiratione in legis notitia propaganda, instrumenta quaedam praebere ut tribunalium opus respondere valeat fidelibus veritatem declarari postulantes de existentia annos vinculi sui collapsi matrimonii.

Art. 1. Episcopus eparchialis vi can. 192 § 1 animo apostolico prosequi tenetur coniuges separatos vel divortio digressos, qui propter suam vitae condicionem forte a praxi religionis defecerint. Ipse igitur cum parochis (cfr. can. 289 § 3) sollicitudinem pastorem comparticipatur erga hos christifideles in angustiis constitutos.

Art. 2. Investigatio praeiudicialis seu pastoralis, quae in structuris paroecialibus vel eparchialibus recipit christifideles separatos vel divortio digressos de validitate sui matrimonii dubitantes vel de nullitate eiusdem persuasos, in eum finem vergit ut eorum condicio cognoscatur et colligantur elementa utilia ad processum iudiciale, ordinarium an breviorum, forte celebrandum. Quae investigatio intra pastorale opus eparchiale de matrimonio unitarium evolvetur.

Procedurálne zásady na prerokúvanie káuz na vyhlásenie neplatnosti manželstva

Tretie mimoriadne generálne zhromaždenie Biskupskej synody, ktoré sa konalo v októbri 2014 konštatovalo, že veriaci majú ťažkosti v prístupe k cirkevným tribunálom. A pretože biskup je podľa vzoru Dobrého pastiera povinný vyjsť v ústrety svojim veriacim, ktorí potrebujú osobitnú pastoračnú starostlivosť, spolu s podrobnými normami týkajúcimi sa uplatňovania manželského procesu sa na základe spoločnej snahy Petrovho nástupcu a biskupov pri rozširovaní znalostí zákonov ukázalo vhodné poskytnúť určité nástroje k tomu, aby práca cirkevných tribunálov zodpovedala potrebám veriacich, ktorí žiadajú o zistenie pravdy vo veci existencie alebo neexistencie svojho rozpadnutého manželstva.

Čl. 1. Eparchiálny biskup má v súlade s kán. 192 § 1 svojho apoštolského ducha zamerať aj na manželov, ktorí sú odlúčení alebo (civilne) rozvedení, a ktorí vzhľadom na svoju životnú situáciu prípadne aj prestali viesť praktický náboženský život. Biskup má teda spolu s farármi (porov. kán. 289 §3) zdieľať pastoračnú starostlivosť o týchto veriacich v Krista nachádzajúcich sa v ťažkostiach.

Čl. 2. Predsúdne alebo pastoračné skúmanie, ktoré je vo farských alebo eparchiálnych štruktúrach určené pre odlúčených alebo (civilne) rozvedených veriacich v Krista, ktorí pochybujú o platnosti svojho manželstva alebo sú presvedčení o jeho neplatnosti, je zamerané na rozpoznanie ich situácie a k zozbieraní skutočností užitočných pre prípadné konanie súdneho procesu, či už riadneho alebo skráteneho. Takéto skúmanie sa má uskutočniť v rámci ucelenej eparchiálnej manželskej pastorácie.

Art. 3. Eadem investigatio personis concedatur ab Hierarcha loci idoneis habitis, competentibus licet non exclusive iuridico-canonicis pollutibus. Inter eas habentur in primis parochus proprius vel is qui coniuges ad nuptiarum celebrationem praeparavit. Munus hoc consulendi committi potest etiam aliis clericis, consecratis vel laicis ab Hierarcha loci probatis.

Eparchia, vel plures Eparchiae simul, iuxta praesentes adunationes, stabilem structuram constituere possunt per quam servitium hoc praebetur et componere, si casus ferat, quoddam *Vademecum* elementa essentialia ad aptiorem indaginis evolutionem referens.

Art. 4. Investigatio pastoralis elementa utilia colligit ad causae introductionem coram tribunali competenti a coniugibus vel eorum patrono forte faciendam. Requiritur an partes consentiant ad nullitatem petendam.

Art. 5. Omnibus elementis collectis, investigatio perficitur libello, si casus ferat, tribunali competenti exhibendo.

Art. 6. Cum Codex Canonum Ecclesiarum Orientalium undique applicandus sit, salvis specialibus normis, etiam in matrimonialibus processibus, ad mentem can. 1377 § 3, praesens ratio non intendit summam totius processus minute exponere, sed praecipuas legis innovationes potissimum illustrare et ubi oporteat complere.

1.º De foro competenti et de tribunalibus

Art. 7 § 1. Tituli competentiae de quibus in can. 1358 aequipollentes sunt, servato pro posse principio proximitatis inter iudicem et partes.

Čl. 3. Toto skúmanie miestny hierarcha zverí vhodným osobám, ktoré majú náležitú kompetenciu, a to nielen kánonicko-právnu. Medzi nich patrí na prvom mieste vlastný farár alebo ten, kto pripravoval manželov na slávenie sobáša. Túto konzultačnú úlohu poradcu možno zveriť aj iným klerikom, zasväteným osobám alebo laikom, schválených miestnym hierarchom.

Jedna eparchia, alebo viac eparchií spolu, podľa aktuálneho usporiadania, môžu ustanoviť stabilnú štruktúru pre poskytovanie tejto služby a prípadne vypracovať *Vademecum*, ktoré by obsahovalo základné prvky na vhodný postup takéhoto skúmania.

Čl. 4. Pastoračné skúmanie zhromaždí užitočné skutočnosti pre prípadnú žiadosť o proces neplatnosti manželstva, ktorú predložia manželia alebo ich patrón na príslušný tribunál. Je potrebné zistiť, či obidve stránky súhlasia s podaním žiadosti o neplatnosť manželstva.

Čl. 5. Po zhromaždení všetkých skutočností, nech sa skúmanie prípadne ukončí spísaním žaloby, ktorú je možné podať na príslušný tribunál.

Čl. 6. Pretože Kódex kánonov východných cirkví sa má, pri zachovaní osobitných noriem, aplikovať vo všetkých záležitostiach vrátane manželských procesov, v zmysle kán. 1377 § 3, cieľom týchto procedurálnych zásad nie je podať podrobný výklad celého procesu, ale skôr objasniť a prípadne doplniť špecifické legislatívne zmeny.

1. Kompetentné fórum a tribunály

Čl. 7 – § 1. Dôvody príslušnosti súdu uvedené v kán. 1358 sú rovnocenné, pričom sa má pokiaľ možno zachovať princíp blízkosti medzi sudcom a stránkami.

§ 2. Per cooperationem autem inter tribunalia ad mentem can. 1071 caveatur ut quisvis, pars vel testis, processui interesse possit minimo cum impendio.

Art. 8 § 1. In eparchiis quae proprio tribunali carent, curet Episcopus ut quam primum, etiam per cursus institutionis permanentis et continuae, ab eparchiis earumdemve coetibus et a Sede Apostolica in propositorum communione promotos, personae formentur quae in constituendo tribunali pro causis matrimonialibus operam navare valeant.

§ 2. Episcopus a tribunali pro pluribus eparchiis ad normam can. 1067, § 1 constituto recedere valet.

2.º De iure impugnandi matrimonium

Art. 9. Si coniux moriatur durante processu, causa nondum conclusa, instantia suspenditur donec alter coniux vel alius, cuius intersit, instet pro prosecutione; quo in casu legitimum interesse probandum est.

3.º De causae introductione et instructione

Art. 10. Iudex petitionem oralem admittere potest, quoties pars libellum exhibere impediatur: tamen, ipse notarium iubeat scriptis actum redigere qui parti legendus est et ab ea probandus, quique locum tenet libelli a parte scripti ad omnes iuris effectus.

Art. 11 § 1. Libellus tribunali eparchiali vel pro pluribus eparchiis ad normam can. 1359, § 2 electo exhibeatur.

§ 2. Spoluprácou medzi tribunálmi v zmysle kán. 1071 sa má zabezpečiť, aby sa všetci, stránky i svedkovia, mohli zúčastniť na procese s čo najmenšími výdavkami.

Čl. 8. – § 1. V eparchiách, ktoré nemajú vlastný tribunál, sa má biskup postarať, aby čo najskôr, a to aj cestou kurzov trvalej a pokračujúcej formácie, organizovaných eparchiami alebo ich zoskupeniami a podporovanými Apoštolskou stolicou, boli pripravené osoby, ktoré sa môžu pričiniť o zriadenie tribunálu zaoberajúceho sa manželskými kauzami.

§ 2. Biskup môže vystúpiť z tribunálu ustanoveného pre viac eparchií, zriadeného podľa normy kán. 1067, § 1.

2. Právo napadnúť manželstvo

Čl. 9. Ak jeden z manželov zomrie počas procesu, skôr než sa kauza skončila, proces sa pozastaví, kým druhý z manželov alebo iná osoba, ktorá na tom má právny záujem, nepožiadá o jeho pokračovanie; v tomto prípade sa musí preukázať legitímny záujem.

3. Uvedenie kauzy a jej prešetrenie

Čl. 10. Sudca môže prijať ústnu žiadosť vždy, keď stránka nemôže vyhotoviť žalobu. V tomto prípade nariadi notárovi, aby vyhotovil písomný zápis, ktorý musí byť stránke prečítaný a ňou schválený. Takýto zápis nahrádza so všetkými právnymi účinkami žalobu.

Čl. 11. – § 1. Žaloba sa podáva eparchiálnemu tribunálu alebo tribunálu ustanovenému pre viac eparchií, zvolenému podľa podľa normy kán. 1359 §2.

§ 2. *Petitioni non refragari censetur pars conventa quae sese iustitiae tribunalis remittit vel, iterum rite citata, nullam praebet responsionem.*

4.º **De sententia, de eiusdem impugnationibus et exsecutione**

Art. 12. *Ad certitudinem moralem iure necessariam, non sufficit praevalens probationum indiciorumque momentum, sed requiritur ut quodlibet quidem prudens dubium positivum errandi, in iure et in facto, excludatur, etsi mera contrarii possibilitas non tollatur.*

Art. 13. *Si pars expresse declaraverit se quaslibet notitias circa causam recusare, censetur se facultati obtinendi exemplar sententiae renuntiassse. Quo in casu, eidem notificari potest dispositiva sententiae pars.*

5.º **De processu matrimoniali breviori coram Episcopo**

Art. 14 § 1. *Inter rerum et personarum adiuncta quae sinunt causam nullitatis matrimonii ad tramitem processus brevioris iuxta cann. 1369-1373 pertractari, recensentur exempli gratia: is fidei defectus qui gignere potest simulationem consensus vel errorem voluntatem determinantem, brevis convictus coniugalis, abortus procuratus ad vitandam procreationem, permanentia pervicax in relatione extraconiugali tempore nuptiarum vel immediate subsequenti, celatio dolosa sterilitatis vel gravis infirmitatis contagiosae vel filiorum ex relatione praecedenti vel detrusione in carcerem, causa contrahendi vitae coniugali omnino extranea vel haud praevisa praegnantia mulieris, violentia physica ad extorquendum consensum illata, defectus usus rationis documentis medicis comprobatus, etc.*

§ 2. *Nežalujúca stránka sa považuje za neodporujúcu žalobe, pokiaľ sa zverí do spravodlivosti tribunálu, alebo neodpovie ani na druhú riadnu výzvu.*

4. **Rozsudok, jeho napadnutie a vykonateľnosť (vykonanie)**

Čl. 12. *K dosiahnutiu morálnej istoty vyžadovanej právom nestačí prevaha dôkazov a indícií, ale sa vyžaduje vylúčenie každej rozumnej pozitívnej pochybnosti právnej i skutkovej, hoci nie je úplne vylúčená možnosť opaku.*

Čl. 13. *Ak jedna stránka vyslovene vyhlásila, že odmieta prijať akékoľvek informácie v súvislosti s kauzou, má sa za to, že sa zriekla práva obdržať vyhotovenie rozsudku. V tomto prípade jej možno oznámiť iba výrokovú časť rozsudku.*

5. **Skrátený manželský proces pred biskupom**

Čl. 14 – § 1. *Medzi vecné a osobné okolnosti, ktoré dovoľujú prerokovať kauzy neplatnosti manželstva v skrátanom procese pred biskupom podľa kán. 1369 – 1373, patrí napríklad: taký nedostatok viery, ktorý môže spôsobiť simuláciu súhlasu alebo omyl determinujúci vôľu; krátkosť manželského spoluzitia; spáchanie dokonaného (umelého) potratu k zabráneniu plodenia (zrodenia potomstva); tvrdošijné zotrvávanie v mimomanželskom vzťahu v dobe svadby či bezprostredne po nej; úmyselné zatajenie neplodnosti alebo závažnej nákazlivej choroby alebo detí narodených z predchádzajúceho vzťahu alebo pobytu vo väzení; dôvod sobáša (manželstva) úplne cudzí manželskému životu alebo spočívajúci v nečakanom tehotenstve ženy; fyzické násilie použité za účelom dosiahnutia súhlasu; nedostatočné používanie rozumu potvrdené lekáorskymi dokumentmi, atď.*

§ 2. Inter instrumenta quae petitionem suffulciunt habentur omnia documenta medica quae evidenter inutilem reddere possunt peritiam ex officio exquirendam.

Art. 15. Si libellus ad processum ordinarium introducendum exhibitus sit, at Vicarius iudicialis censuerit causam processu breviori pertractari posse, in notificando libello ad normam can. 1362 § 1, idem partem conventam quae eum non subscripserit invitet, ut tribunali notum faciat num ad petitionem exhibitam accedere et processui interesse intendat. Idem, quoties oporteat, partem vel partes quae libellum subscripserint invitet ad libellum quam primum complendum ad normam can. 1370.

Art. 16. Vicarius iudicialis semetipsum tamquam instructorem designare potest; quatenus autem fieri potest, nominet instructorem ex eparchia originis causae.

Art. 17. In citatione ad mentem can. 1371 expedienda, partes certiores fiant se posse, tribus saltem ante sessionem instructoriam diebus, articulos argumentorum, nisi libello adnexi sint, exhibere, super quibus interrogatio partium vel testium petitur.

Art. 18. § 1. Partes eiusque advocati assistere possunt excussioni ceterarum partium et testium, nisi instructor, propter rerum et personarum adiuncta, censuerit aliter esse procedendum.

§ 2. Responsiones partium et testium redigendae sunt scripto a notario, sed summatim et in iis tantummodo quae pertinent ad matrimonii controversi substantiam.

Art. 19. Si causa instruitur penes tribunal pro pluribus eparchiis, Episcopus qui sententiam pronuntiare debet est ille loci, iuxta quem

§ 2. Medzi nástroje, ktoré podporujú žiadosť, patria všetky lekárske dokumenty, ktoré môžu zjavne preukazovať neúčinnosť vyžiadania úradného znaleckého posudku.

Čl. 15. Ak bola podaná žaloba k začatiu riadneho procesu, ale súdny vikár usúdi, že kauzu možno prerokovať skráteným procesom, vyzve pri oznámení žaloby podľa normy kán. 1362 § 1 nežalujúcu stranu, ktorá žalobu ešte nepodpísala, aby oznámila tribunálu, či nemá záujem sa pripojiť k podanej žalobe a zúčastniť sa procesu. Rovnako, vždy keď je to potrebné, vyzve stránku alebo stránky, ktoré podpísali žalobu, aby ju čo najskôr doplnili podľa normy kán. 1370.

Čl. 16. Súdny vikár môže určiť za spravodajcu (inštruktora) aj seba samého; ak je to však možné, má vymenovať spravodajcu (inštruktora) z eparchie, odkiaľ kauza pochádza.

Čl. 17. V predvolaní podľa kán. 1371 treba stránky informovať, že môžu najmenej tri dni pred konaním (spravodajského/inštruktorského) zasadania – ak to ešte nebolo priložené k žalobe – písomne oznámiť skutočnosti, ktoré sa majú u stránok alebo svedkov vyšetriť.

Čl. 18. – § 1. Stránky a ich advokáti môžu byť prítomní pri vypočúvaní ďalších stránok a svedkov, ak spravodajca (inštruktör) s ohľadom na vecné a osobné okolnosti nerozhodne, že sa má postupovať inak.

§ 2. Výpovede stránok a svedkov musí notár zaznamenať písomne, avšak len súhrnne a iba v záležitostiach, týkajúcich podstaty sporného manželstva.

Čl. 19. Ak je kauza vyšetrovaná na tribunáli ustanovenom pre viac eparchií, rozsudok musí vyniesť biskup miesta, podľa ktorého bola

competentia ad mentem can. 1358 stabilitur. Si vero plures sint, servetur pro posse principium proximitatis inter partes et iudicem.

Art. 20 § 1. Episcopus eparchialis pro sua prudentia statuat modum pronuntiationis sententiae.

§ 2. Sententia, ab Episcopo utique una cum notario subscripta, breviter et concinne motiva decisionis exponat et ordinarie intra terminum unius mensis a die decisionis partibus notificetur.

6.º De processu documentalí

Art. 21. Episcopus eparchialis et Vicarius iudicialis competentes determinantur ad normam can. 1358.

určená príslušnosť v zmysle kán. 1358. Ak je ich viac ako jeden, má sa, pokiaľ je to možné, uplatniť princíp blízkosti medzi stránkami a sudcom.

Čl. 20. – § 1. Eparchiálny biskup podľa svojho rozvážneho úsudku stanoví spôsob vynesenia rozsudku.

§ 2. Rozsudok podpísaný biskupom a notárom, má krátko a po poriadku vyložiť dôvody rozhodnutia a zvyčajne sa oznámi stránkam v lehote jedného mesiaca odo dňa rozhodnutia.

6. Dokladový proces

Čl. 21. Príslušnosť eparchiálneho biskupa a súdneho vikára sa určuje podľa normy kán. 1358